

Adroddiad i'r	Pwyllgor Craffu Partneriaethau
Dyddiad y cyfarfod	4 Tachwedd 2021
Aelod Arweiniol / Swyddog:	Aelod Arweiniol yr Economi a Llywodraethu Corfforaethol a'r Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol
Awdur yr Adroddiad:	Emlyn Jones a Steve Gadd
Teitl	Adferiad Ôl Covid yng Nghanol Trefi a Threthi Annomestig Cenedlaethol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

- 1.1. Mae'r adroddiad yn manylu'r nifer o eiddo busnes gwag yng Nghanol Trefi a mentrau Trethi Annomestig Cenedlaethol
- 1.2. Mae'r adroddiad yn amlygu'r heriau mae Busnesau Canol Trefi yn wynebu ar draws y sir a dulliau a ddefnyddir i fynd i'r afael â'r rhain.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

- 2.1. Darparu gwybodaeth i'r pwyllgor craffu ynglŷn â chyflwr presennol canol ein trefi, y camau adferol a gymerwyd hyd yma a mentrau yn y dyfodol i fynd i'r afael â'r heriau a wynebir gan fusnesau.

3. Beth yw'r Argymhellion?

- 3.1. Bod y Pwyllgor yn ystyried cynnwys yr adroddiad, a rhoi arsylwadau ar y materion a adroddir ynddo.

4. Manylion yr Adroddiad

- 4.1. Er bod cyfanswm nifer yr Eiddo Gwag o fewn ardal y Sir wedi cynyddu o 267 eiddo (Ebrill 2020) i 294 eiddo (Medi 2021), cynnydd o 27 eiddo gwag, mae cyfanswm eiddo Ardrethi Busnes hefyd wedi cynyddu o 4361 eiddo (Ebrill 2020)

i 4455 eiddo (Medi 2021). Mae'r eiddo gwag yn cynrychioli 6.7% o'r 4,455 o eiddo Ardrethi Busnes cyffredinol.

- 4.2. Mae'n bosibl y bydd aelodau yn ymwybodol bod nifer o esemptiadau gwahanol o ardrethi eiddo gwag, fel o fewn y cyfnod gwag cychwynnol o 3 neu 6 mis, Ansoffedd o dan y trothwy Gwerth Ardrethol taladwy, adeiladau rhestredig, tir, mastiau telegyfathrebu a waharddwyd gan y gyfraith. Mae atodiad 1 yn dangos crynodeb o'r eiddo gwag ac esemptiadau cysylltiol.
- 4.3. Mae prif gyfran o'r eiddo gwag o fewn ac o amgylch y prif drefi, gyda llawer llai yn y plwyfi mwy gwledig. Mae nifer a math o eiddo wedi'i ddangos yn Atodiad 2.
- 4.4. Mae yna ddwy fenter allweddol Llywodraeth Cymru, sy'n darparu cefnogaeth i rai categorïau o Fusnes, drwy gynlluniau ardrethi, fydd yn lleihau neu hyd yn oed yn dileu'r atebolwydd Ardrethi Busnes, mae'r prif gynlluniau fel a ganlyn:
 - Y Cynllun Ardrethi Busnes Bach, sy'n cynnig hyd at 100% o ardrethi, i Fusnesau sydd â Gwerth Ardrethol o dan £6,000 ac ar ostyngiad wedi'i deilwra o £12,000 i £6,000 Gwerth Ardrethol.
 - Y Cynllun Ardrethi Manwerthu, Lletygarwch a Hamdden, sy'n darparu 100% o ostyngiad mewn Cyfraddau Busnes ar gyfer Busnesau sy'n cymhwyso yn 2020/21 a 2021/22
- 4.5. Mae yna ddewis pellach i Awdurdodau Lleol roi gostyngiad yn y cyfraddau sy'n daladwy, gan ddefnyddio'r grymoedd a roddwyd o dan y Ddeddf Lleoliaeth 2011. Byddai hyn drwy ddyfarnu rhyddhad dewisol. Fodd bynnag, byddai cost llawn unrhyw ddyfarniad a roddwyd o dan y cynllun hwn yn daladwy gan y Cyngor.
- 4.6. Mater arall gyda dyfarniad o dan y Ddeddf Lleoliaeth yw y gall Busnesau eraill hawlio bod y Cyngor yn creu amgylchedd gwrthgystadleuol, gan ei fod yn sybsideiddio rhai trethdalwyr, a fyddai'n anfanteisiol i eraill.
- 4.7. Er bod yr ardrethi ar gael, rydym wedi gweld bod rhai siopau yn parhau i gau ar lefel leol a chenedlaethol, yna mae'r eiddo yn wag, mae yna 4 prif reswm dros hyn:

- Er bod y tâl Ardrethi Busnes wedi gostwng, nid yw rhenti eiddo wedi gweld gostyngiad cyfwerth ac mewn nifer o achosion mae'r landlordiaid wedi cynnig gostwng rhent.
- Mae rhai siopau, yn arbennig y cwmnïau mawr wedi symud siopau unigol i eiddo mwy e.e. Carphone Warehouse yn cau ym Mharc Manwerthu Prestatyn, ac yna'n cael eu cynnwys yn yr eiddo mwy ym Mharc Manwerthu Clwyd yn y Rhyl.
- Mae unedau siopau eraill wedi cau hefyd ac yn bresennol mewn siop arall, fel Argos yn Sainsbury's neu Costa Coffee yn rhan o garej.
- Mae'r newid i siopa ar-lein wedi dechrau newid patrymau siopa dinasyddion, cynyddodd hyn yn sgil Covid19. Mae llawer o fusnesau, yn arbennig banciau wedi cau llawer o ganghennau wrth i bobl fynd ar-lein. Yn ogystal, mae cwsmeriaid nawr yn defnyddio siopau manwerthu naill ai fel man casglu neu ollwng llawer mwy, ar ôl archebu'r nwyddau ar y rhyngwrwyd.

4.8. Mae data nifer yr ymwelwyr ar gyfer ein trefi i'w weld yn Atodiad 3. Mae'r data yn dangos effaith negyddol amlwg mae Covid-19 wedi'i gael ar ganol trefi wrth fabwysiadu canllawiau'r llywodraeth ar gyfyngiadau masnachu a theithio. Wrth i gyfyngiadau godi, mae nifer yr ymwelwyr yn dangos eu bod wedi dychwelyd i lefelau cyn y pandemig yn 2019.

4.9. Mae Datblygu Busnes ac Economaidd wedi comisiynu arolwg busnes er mwyn cael dealltwriaeth o'r heriau a wynebir gan fusnesau yn sgil Covid-19. Roedd y lansiad wedi'i alinio gyda diwedd ffyrlo gyda'r bwriad y byddai hyn yn rhoi mwy o gipolwg. Bydd adroddiad ar y canfyddiadau ar gael ar ddechrau 2022, bydd o gymorth i hwyluso pecynnau gwaith y dyfodol. Yn ogystal, mae 'Bwletin Busnes' yn cael ei gyhoeddi i fusnesau yn y sir i gynghori ar gefnogaeth a gynigir yn lleol, rhanbarthol a chenedlaethol. Mae'r bwletin yn cyrraedd 3,700 o fusnesau ar hyn o bryd.

4.10. Mae EBD yn darparu'r prosiectau isod gyda chyllid wedi'i ddarparu gan *Gronfa Trawsnewid Busnesau Canol Trefi Llywodraeth Cymru*. Gweler atodiad 4 am fanylion

- Siop Dros Dro
- Addurno Ffenestri

- 4.11. Mae'r rhaglen Thematic Trawsnewid Trefi yn rhoi pecyn o gefnogaeth eang a hyblyg i Awdurdodau Lleol, a anelwyd at adfywio canol trefi ledled Cymru. Mae'r rhaglen yn dilyn dull 'Canol Trefi yn gyntaf' ar gyfer adfywio ac mae'n cael ei rhoi a'i blaenoriaethu ar lefel ranbarthol. Yn achos Gogledd Cymru, mae blaenoriaethu yn cael ei oruchwylio gan Grŵp o Swyddogion Adfywio Rhanbarthol, sy'n cynnwys y chwech awdurdod lleol ac yn cael ei lywio gan Strategaeth Adfywio Gogledd Cymru. Mae'r rhanbarth yn cynnal diweddariad ar RRP Gogledd Cymru ar hyn o bryd. Mae prosiectau a ddarperir drwy'r pecyn hwn ar hyn o bryd yn cynnwys Stryd y Castell Llangollen 2020, Hummingbird Dinbych, Marchnad y Frenhines Cam 1 a Phorth Canol Tref y Rhyl Cam 1
- 4.12. Mae EBD yn cefnogi'r cais ar gyfer Cronfa Codi'r Gwastad. Diben y gronfa yw buddsoddi mewn isadeiledd sy'n cynnwys adfywio canol trefi a strydoedd mawr, gwella cludiant lleol a buddsoddi mewn asedau diwylliannol a threftadaeth. Gweler atodiad 5 am fanylion
- 4.13. Mae Llywodraeth Cymru wedi dewis y Rhyl fel un o bedair tref peilot ar gyfer Cronfa Entrepreneuriaeth Canol Tref. Mae'r gronfa yn cynnig hyd a £10k fesul busnes mewn refeniw i sefydlu neu adleoli yn y dref. Hyd yma, mae 22 o fusnesau wedi mynegi diddordeb, mae'r ceisiadau yn cael eu prosesu gan Busnes Cymru. Mae gweithgaredd EBD yn hybu'r gronfa
- 4.14. Mae EBD yn gweithio ar y prosiectau digidol a restrwyd isod i gefnogi adferiad busnes. Gweler atodiad 6 i gael manylion
- Maybetech Trefi Bach
 - Cynllun Grant Digidol Cyngor Sir Ddinbych

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

- 5.1. Bydd ein gwaith yng Nghanol Trefi yn cyfrannu at flaenoriaethau corfforaethol 2017-2022 gan gynnwys:
- Datblygu tai canol tref newydd a dargedwyd at bobl iau;
 - Gwneud ailddefnydd masnachol a phreswyl o le gwag;
 - Cynnig cefnogaeth i greu amgylchedd deniadol yng nghanol y dref sy'n annog llewyrch economaidd;

- Gwella cysylltiadau rhwng preswylwyr a chanol y dref, siopau a gwasanaethau a chyfleoedd cyflogaeth;
- Datblygu canol tref fel lle y mae pobl ifanc eisiau byw a gweithio ynddo;
- Galluogi pobl leol i gynllunio a siapio dyfodol canol eu tref

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

- 6.1. Yn ogystal â'r cyllid cyhoeddus yr ydym yn gallu cael mynediad iddo i gyflawni'r prosiectau allweddol, mae'n bwysig ein bod yn gweithio gyda phartneriaid sector cyhoeddus a'r trydydd sector i fwyhau eu cyfleoedd buddsoddiad yn y dref.
- 6.2. Bydd cymeradwyaeth ffurfiol penderfyniadau gwariant yn parhau o fewn dirprwyaeth a phrosesau, gan gynnwys y gofyniad i holl gynigion gwariant cyfalaf gael eu hystyried gan y Grŵp Buddsoddi Strategol (GBS).

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

- 7.1. Ni chwblhawyd Asesiad o'r Effaith ar Les gan na ofynnir i'r pwyllgor wneud penderfyniad

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

- 8.1. Nid yw'n berthnasol gan fod yr adroddiad hwn wedi'i gomisiynu gan y Pwyllgor Craffu

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

- 9.1. Mae cefndir a fframwaith Trethi Annomestig Cenedlaethol wedi eu cynnwys yn glir yn Adran 4 o'r adroddiad hwn. Yng Nghymru, mae Awdurdodau Lleol yn casglu Trethi Annomestig Cenedlaethol ar ran Llywodraeth Cymru ac mae unrhyw gynlluniau a gytunwyd ar lefel leol yn cael eu talu drwy Gronfa'r Cyngor ac felly byddai angen eu hariannu naill ail drwy gynyddu Treth y Cyngor neu ostwng cyllidebau gwasanaeth.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Nid yw'n berthnasol gan fod yr adroddiad hwn yn rhoi diweddariad ac nid yw'n gofyn am benderfyniad.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

11.1. Adran 21 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000

11.2. Adrannau 7.2.3 a 7.4.2(b) o Gyfansoddiad y Cyngor